

Development of Training Course for Religious Ceremony Masters and Volunteers for Primary School Students to Expand Educational Opportunities in the Kranuan Group, Kranuan district, Under the Office of the Primary Educational Service, Khon Kaen Area 4

Prayoon Saengsai^{1*} Phramaha Phisit Visittaphapāñño¹ Sarutanon Chobpradit²
Anchanaporn Sornporn³ and Sirorat Prasri¹

¹Mahachulalongkornrajavidyalay University, Thailand

²Thongsook College, Thailand

³Director of Ban Wang Phon School, Khon Kaen Province, Thailand

*Corresponding author. E-mail: prasrisirorat@gmail.com

ABSTRACT

The objectives of this research article were to: 1) study the needs and requirements for training religious ceremony masters and volunteers for primary school students, 2) create a specialized training curriculum for religious ceremony masters and volunteers to perform religious ceremonies and volunteer activities, and 3) test and evaluate the training curriculum among students of the Expanded Educational Opportunity Schools in the Kranuan group, under the Office of Primary Educational Service Area 4, Khon Kaen. This study employed a Research and Development (R&D) approach. The research sample was divided into two groups: 30 participants, including school directors, teachers, and curriculum experts, for the needs assessment and curriculum development phase; and 37 lower secondary school students for the curriculum trial and evaluation phase. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed: 1) training needs were at a high level; 2) the curriculum evaluation was high; 3) post-training knowledge (Mean=23.43, 78.10%) was significantly higher than pre-training (Mean=7.03, 23.43%) at the 0.05 level; 4) students showed high practical skills in religious ceremonies (93.97%) and positive volunteering attitudes (91.14%); and 5) satisfaction was high. These results confirm the curriculum's effectiveness in developing student leadership in religious and volunteer contexts within the educational framework.

Keywords: Development of Course, Training, Religious Ceremony Masters and Volunteers

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

ประยูร แสงใส^{1*} พระมหาพิสิฐ วิสิฐบุญบุญ¹ ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์²

อัญชนาพร สอนพร³ และ ศิโรรัตน์ ประศรี¹

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

²วิทยาลัยทองสุข ประเทศไทย

³ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังโพน จังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: prasrisirorat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา 2) สร้างหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสา สำหรับปฏิบัติหน้าที่พิธีกรรมทางศาสนาและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา และ 3) ทดลองและประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4 การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ แบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียนและการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสา ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร รวมทั้งสิ้น 30 คน 2) กลุ่มที่อยู่ในระยะทดลองและประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสา ประกอบไปด้วย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 37 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เพื่อฝึกอบรมศาสนพิธีกร และจิตอาสาแก่นักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) ผลการประเมินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสาสำหรับนักเรียน องค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 3) ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ศาสนพิธีกรและจิตอาสา พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 23.43) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 7.03) ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 4) ผลการประเมินภาคปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธีกรของนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 93.97) ส่วนผลการประเมินภาคปฏิบัติเกี่ยวกับจิตอาสาของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีทัศนคติต่อเรื่องจิตอาสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 91.14) 5) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ศาสนพิธีกรและจิตอาสาสำหรับนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, ฝึกอบรม, ศาสนพิธีกรและจิตอาสา

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 สังคมโลกและสังคมไทยเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิต ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้คน การพัฒนา

เชิงวัตถุและการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น แม้จะเอื้อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและความก้าวหน้า แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับบั่นทอนจิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความสัมพันธ์ทางสังคม อันเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม (วริศนันท์ เดชปานประสงค์ และคณะ, 2568) วิถีชีวิตไทยที่เคยเน้นความอบอุ่นในครอบครัวและชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นความแตกแยกและการแข่งขัน ชุมชนเริ่มอ่อนแอลงและสังคมขาดความสงบสุข แม้โครงสร้างพื้นฐานของประเทศจะพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่โครงสร้างพื้นฐานทางมนุษย์กลับถดถอย (ณัฐวัชร โปณะทอง และคณะ, 2566) ดังนั้น การส่งเสริม "จิตอาสา" จึงมีความสำคัญในการกระตุ้นให้คนไทยแสดง "น้ำใจงาม" และร่วมมือกันสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อสังคมและชุมชน โดยการจิตอาสาควรเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคมที่ไม่ควรรอให้ใครมาดูแล แต่ควรมีบทบาทในการสร้างสังคมให้ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบัน โรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมที่เหมาะสมเพื่อเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมไทย โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะด้านศาสนาและจิตอาสา ซึ่งช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมและความรู้ในพิธีกรรมทางศาสนา การพัฒนาทักษะจิตอาสาในนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้นและปรับปรุงทัศนคติต่อสังคม (Moore & Allen, 1996) การปลูกฝังจิตอาสาในโรงเรียนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานักเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะในด้านความเท่าเทียมและความร่วมมือในสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567) นอกจากนี้ กิจกรรมจิตอาสายังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอน นักเรียน และชุมชน โดยสามารถบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ เช่น สังคมศึกษาและสุขศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (Epstein & Dauber, 2016) การจัดกิจกรรมจิตอาสาที่หลากหลายไม่เพียงส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน แต่ยังเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างความเข้าใจในศาสนพิธีซึ่งพัฒนาจิตสำนึกทางศาสนาและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (พระอนันตศักดิ์ กุศลจิตโต และคณะ, 2567)

พื้นที่อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสในเครือข่ายการศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีศักยภาพสูงในการจัดกิจกรรมจิตอาสาที่เชื่อมโยงกับศาสนพิธี โดยมีวัดและศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งยังคงสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (เทศบาลเมืองกระนวน, 2567) โรงเรียนในพื้นที่สามารถใช้ศาสนสถานเป็นศูนย์การเรียนรู้ สอนนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของศาสนพิธีกร เช่น การจัดเตรียมสถานที่และการเป็นผู้นำพิธีกรรม รวมถึงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของศาสนาในการส่งเสริมความสงบสุขในชุมชน กิจกรรมที่เชื่อมโยงศาสนพิธีและจิตอาสา เช่น การอบรมศาสนพิธีกร การดูแลศาสนสถาน และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในงานประเพณีท้องถิ่น จะช่วยตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนและสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้จะมีความพร้อมในการเป็นผู้นำชุมชนที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ พร้อมทั้งช่วยสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มกระนวนให้คงอยู่ต่อไป

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการเรียนรู้และการฝึกอบรมให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับศาสนพิธีกรและปฏิบัติหน้าที่เป็นศาสนพิธีกรและจิตอาสารวมถึงปลูกฝังและเสริมสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งเน้นให้กิจกรรมเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกต่อส่วนรวมแก่นักเรียน พร้อมทั้งสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของพื้นที่วิจัยคือสถานศึกษาในกลุ่มกระนวนและชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสา สำหรับปฏิบัติหน้าที่พิธีกรรมทางศาสนาและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4
3. เพื่อทดลองและประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสา นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเป้าหมายที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในกลุ่มกระนวน 13 โรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร รวมทั้งสิ้น 30 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างนักเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน จำนวน 13 โรงเรียน โดยสุ่มได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านวังโพน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 37 คน

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

2.1 ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดประชุมผู้บริหารและครูผู้สอน (กลุ่มที่ 1) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยเน้นด้านการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรแก่นักเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นศาสนาพิธีกรในโรงเรียนรวมถึงในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องการปลูกจิตอาสาแก่นักเรียนที่ยังขาดความเป็นระบบและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและช่วยสังคมในชุมชนของตนเองได้

2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดประชุมผู้บริหารและครูผู้สอน (กลุ่มที่ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและประเมินความต้องการจำเป็นโดยใช้แบบสอบถาม

3) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร

1) สร้างร่างหลักสูตรฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสา โดยวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรมีดังนี้ 1.1 หลักการ 1.2 จุดมุ่งหมาย 1.3 โครงสร้างเนื้อหา 1.4 แผนการจัดการเรียนรู้

2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ 10 แผน (10 ชั่วโมง) ที่สอดคล้องกับหลักสูตร

3) สร้างแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ (คัดเลือกใช้จริง 30 ข้อ)

4) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5) นำร่างหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบ และแบบสอบถามความพึงพอใจให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความตรงเชิงเนื้อหา (ค่าIOC =0.86)

6) คัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (ผลการตรวจสอบพบว่ามีค่าระหว่าง 0.80 – 1.00)

7) ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป

8) นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.3 ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2) การทดลองใช้หลักสูตร

1) ใช้แบบ1แผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Pre-experimental Design) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design)

2) ดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มที่ 2) จำนวน 37 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) กรณีสุ่มแบบเลือกแบบกลุ่มเดียว (one stage sampling) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

3) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ 30 ข้อ

4) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผน 10 แผน ควบคู่กับการฝึกอบรบตามหลักสูตร

5) ทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบชุดเดิม

6) เก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ (Pre-test/Post-test) ประเมินทักษะภาคปฏิบัติ (การประกอบพิธีการกล่าวคำอาราธนา) และประเมินความพึงพอใจ

2.4 ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2) การประเมินผลและปรับปรุง

1) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน)

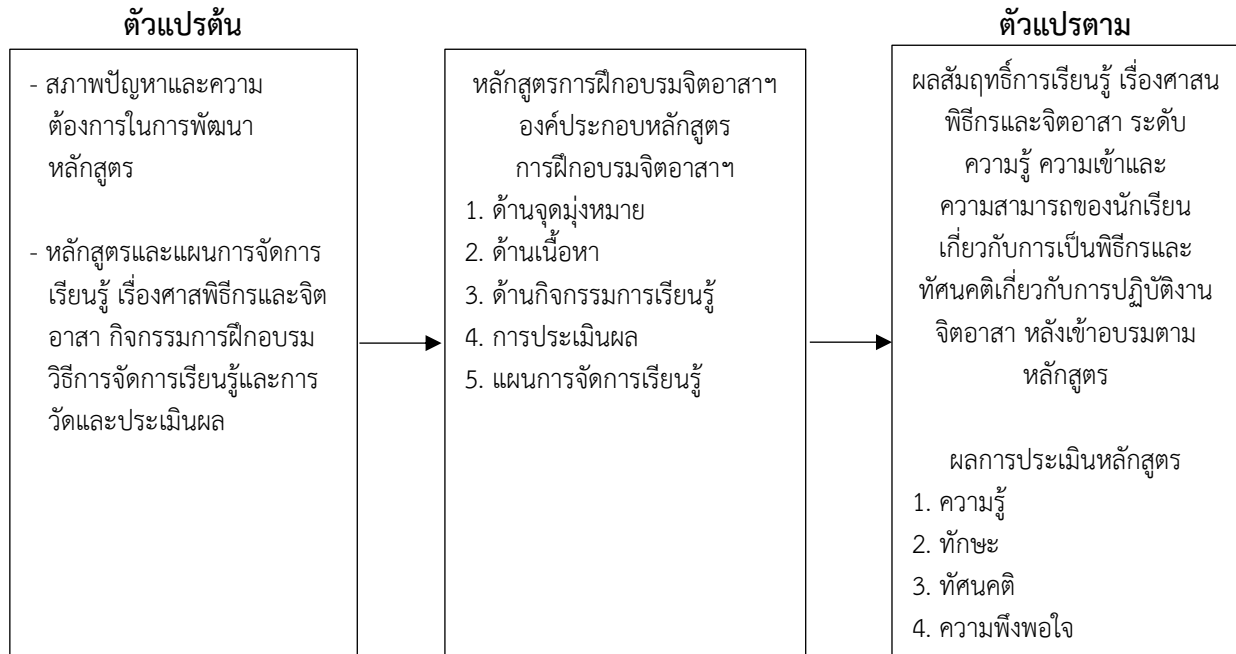
2) วิเคราะห์คะแนนทักษะภาคปฏิบัติ โดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80

3) วิเคราะห์ความพึงพอใจด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลผล (3.51–4.50 = มาก)

4) สรุปผลการวิจัยและจัดทำข้อเสนอแนะ

กรอบแนวทางในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสา นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สร้างเป็นกรอบแนวทางดำเนินการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น พบว่า

ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เพื่อฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.08) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.23) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.21) และด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.22) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนสะท้อนว่าการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและทำหน้าที่ในชุมชนได้อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับกิจกรรมทางศาสนา และสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมจิตอาสาในสถานศึกษา เพื่อสร้างคนให้รู้จักการแบ่งปันและเสียสละเพื่อส่วนรวม

2. ผลการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนาพิธีกรและจิตอาสา สำหรับปฏิบัติหน้าที่พิธีกรรมทางศาสนาและจิตอาสาแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4 พบว่า

จากการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ 30 คน พบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมศาสนาพิธีกร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = 4.15$) ด้านจุดมุ่งหมาย ($\bar{X} = 4.03$) และด้านเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.01$) อยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.53) ผู้วิจัยจึง

ได้ปรับปรุงด้านกิจกรรมให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนมากขึ้น 2) หลักสูตรฝึกอบรมจิตอาสา โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านจุดมุ่งหมาย ($\bar{X} = 4.11$) ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = 4.07$) และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.04$) อยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ด้านเนื้อหาสาระ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.58) ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงเนื้อหาให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนมากขึ้น

3. ผลทดลองและประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสา นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน อำเภอกะนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4 พบว่า

3.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 37 คน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 23.43$, คิดเป็นร้อยละ 78.10) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.03$, คิดเป็นร้อยละ 23.43) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการประเมินภาคปฏิบัติโดยรวม อยู่ในระดับคะแนนที่สูง (ร้อยละ 93.97) โดยนักเรียนมีความสามารถในการกล่าวคำอาราธนาศีล 5 (ร้อยละ 20) และกล่าวคำถวายทานแบบสามัญญ (ร้อยละ 20) ได้คะแนนสูงสุด

3.3 ผลการประเมินทัศนคติต่อเรื่องจิตอาสาโดยรวม อยู่ในระดับคะแนนที่สูง (ร้อยละ 91.14) โดยนักเรียนมีทัศนคติที่ดีในด้านจิตอาสาเพื่อโรงเรียน (ร้อยละ 18.35) และความมีน้ำใจและการแบ่งปัน (ร้อยละ 18.24) ในระดับสูง

3.4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.34) รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.29)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสา นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระนวน สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนเล็งเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่ส่งผลให้ "โครงสร้างพื้นฐานทางมนุษย์" ถดถอยลง เยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนพิธีและชาดจิตสำนึกสาธารณะ จึงมีความจำเป็นต้องใช้กระบวนการฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวัชร โปณะทอง และคณะ (2566) ที่พบว่า สังคมปัจจุบันต้องการการส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา เพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมแสดงน้ำใจและร่วมมือกันสร้างสรรค์สิ่งดีงาม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567) ที่มุ่งเน้นการสร้างสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งในระดับฐานราก

2. ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ หลักสูตรได้ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) อย่างเป็นระบบ โดยมีการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ ซึ่งมีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางชุมชน ตามข้อมูลของ เทศบาลเมืองกระนวน (2567) และนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Active Learning) ให้สอดคล้องกับวัยและความสนใจของผู้เรียน ทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนันตศักดิ์ กุศลจิตโต และคณะ

(2567) ที่ยืนยันว่า การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เรื่องศาสนพิธีโดยใช้กระบวนการ Active Learning เป็นแนวทางที่เหมาะสมและช่วยพัฒนาผู้เรียนได้จริง

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจาก กระบวนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ทั้งในสถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ที่ลึกซึ้งในขั้นตอนพิธีกรรม มากกว่าการเรียนแบบท่องจำเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับงานวิจัยของ พระอนันตศักดิ์ กุสลาจิตโต และคณะ (2567) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้เรื่องศาสนพิธีที่เน้นการปฏิบัติ ส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

4. ผลการประเมินทักษะภาคปฏิบัติและทัศนคติต่อเรื่องจิตอาสาของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ที่เป็นเช่นนี้เพราะรูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรมได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำหน้าที่เป็น "ผู้ให้" ผ่านกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาวัดและโรงเรียน ทำให้เห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) และเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือ สังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวัชร โปณะทอง และคณะ (2566) ที่พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตอาสา ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ รู้จักการเสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพิ่ม มากขึ้น

5. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย ทำทาย และไม่น่าเบื่อหน่าย โดยมีการบูรณาการ ความรู้ทางศาสนาเข้ากับการปฏิบัติจริงที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัย ของ พระอนันตศักดิ์ กุสลาจิตโต และคณะ (2567) ที่ระบุว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active) จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุขและมีความพึงพอใจในการเรียนรู้ระดับสูง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมศาสนพิธีกรและจิตอาสาสำหรับนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกระบวน ซึ่งมีคุณภาพอยู่ในระดับมากและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีทักษะในการ ปฏิบัติหน้าที่ศาสนพิธีกรและจิตอาสาอยู่ในระดับสูง และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในสถานศึกษาอื่นๆ ควรนำหลักสูตรศาสนพิธีกรและจิตอาสาไปจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมศาสนพิธีกรและจิตอาสาแก่นักเรียนให้ กว้างขวาง

1.2 ผู้บริหารและครูผู้สอนควรส่งเสริมการจัดโครงการฝึกอบรมหลักสูตรศาสนพิธีกรและจิตอาสาแก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และนักเรียนในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษา รูปแบบกิจกรรมศาสนพิธีกรกับการพัฒนาชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม/มัธยมศึกษา

2.2 ควรศึกษา แนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมด้านการเสียสละเพื่อส่วนรวมแก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา

2.3 ควรศึกษา การพัฒนาระบบติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ในระยะเวลาเพื่อดูความยั่งยืนของการพัฒนาทักษะศาสนพิธีกรและจิตอาสา

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวัชร โปณะทอง, บรรจง เจริญสุข และญาณิศา บุญจิตร. (2566). รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษา พุนพิน 4 (ศรีวิชัย) จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 13(2), 54–61.
- เทศบาลเมืองกระนวน. (2567). *ข้อมูลศาสนสถานในเขตเทศบาลเมืองกระนวน*. สืบค้นจาก <https://kranuancity.go.th/public/list/data/index/menu/1142>.
- พระอนันตศักดิ์ กุศลจิตโต, ธงไชย สุขแสง, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และอิทธิวัตร ศรีสมบัติ. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. *วารสารวามัญทองแหวกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 115–128.
- วรสินันท์ เดชปานประสงค์, มนูญพงศ์ ชัยพันธุ์, สุรศักดิ์ ปาเฮ และฤทัยกานต์ อ่อนละอ. (2568). จิตสาธารณะ: คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องปลูกฝังลงในจิตสำนึกของเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 11(1), 376–385.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). เป้าหมายที่ 16 : ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบัน ที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ. สืบค้นจาก <https://sdgs.nesdc.go.th/goal-16/>.
- Epstein, J. L., & Dauber, S. L. (2016). Effects on students of an interdisciplinary program linking social studies, art, and family volunteers in the middle grades. In *Cognitive and Moral Development, Academic Achievement in Adolescence* (pp. 318–348). Oxfordshire: Routledge.
- Moore, C. W., & Allen, J. P. (1996). The effects of volunteering on the young volunteer. *Journal of Primary Prevention*, 17(2), 231–258.

